

Резюме на научните трудове предоставени за
участие в конкурс за доцент по “Ново българско изкуство (1878 – 1960)”
на д-р Юлиан Божидаров Райчев

1. Юлиан Райчев, Гена Живкова-Чолакова. Стъклопис. Българско изкуство 120 години. Приложно-декоративно-монументално. София, 2014, с. 243-253

Резюме: Витражното изкуство в България няма дълга традиция. Историята е съхранила два стъклописа в средиземноморски стил в черквата на Роженския манастир, датирани 1715 г., няколко витража във възрожденските къщи в Мелник, а също и в Пловдив, Самоков и Русе. За начало на съвременното изящно стъклописно изкуство свидетелстват проектите на Харалампи Тачев от първото десетилетие на XX век. Във времето на национален подем през 30-те и 40-те години стъклописът преживява истински разцвет, когато държавата не пести средства за утвърждаването на модерния градски стил. Създадените от Харалампи Тачев, Дечко Узунов, Иван Пенков и Георги Атанасов стъклописи през този период, макар дълго време да са изолирано явление в българското изкуство, остават емблематични за културната ни история. Стъклописите се изработват по проекти на художници и по задание на архитектите на големи обществени сгради. Тяхното предназначение е да се подчертае престижността на сградите, да внесат допълнителен разкош във фоайета и заседателни зали. Те са със светска тематика, имат монументални размери и са реализирани с държавни средства. Изпълнявани са в немските фирми “Франц Майер”, “Август Вагнер” и “Цетлер”. По същото време в София действа и стъklarското ателие “Барух-Меворах”, където са изработвани малки по размер витражи с декоративен характер за елитни фамилни къщи в София.

Харалампи Тачев се утвърждава като художник декоратор с оригинално творческо виждане и огромна за времето си ерудиция. Възгледите му за изкуството се основават върху съчетаване на сецесиона, градската култура и заимстване на елементи от традиционната българска орнаментална украса. Той разработва проектите за стъклописите при централното стълбище в сградата на Министерството на финансите (1932, арх. Мария Сепарева). В тях е въплътена идеята за национално величие, отразен е подемът в земеделието, финансите, индустрията, търговията, образованието и науката. Негови стъклописи са запазени в сградата на Столичната библиотека на площад “Славейков”, проектирана от арх. Виктория Ангелова-Винарова.

През 1941 г. по повод присъединяването на България към Тристранния пакт Георги Атанасов проектира в сградата на Министерството на отбраната три стъклописа за източната стена на централното фоайе със сюжет “Цар Борис III – Царя обединител”, както и витражите в зала “Тържествена”, където изобразява сцените: “Цар Симеон Велики пред портите на Константинопол” на първите четири прозореца и “Симеоновият златен век” на петия прозорец. Атанасов се влияе от средновековните и възрожденски стенописи и изгражда своя въображаем исторически герой с цел да засили въздействието на паметни събития от българската история.

Иван Пенков разработва проектите за 15-те стъклописа за Ректората на Софийския университет. Той търси българското като цялостна проява, правейки връзка с ценностите на националната култура и история. В образите на Св. Св. Кирил и Методий в Софийския университет се съчетават източни и западни влияния. Композицията е поместена в централно овално витражно пано, обградено от две

колони, свързани с арка. Тази конструкция може да се схваща като стъклена “апсида”, която ни въвежда в “храма на познанието”. Странично от нея са поместени витражи с изображения на Княз Борис I и неговия син Цар Симеон Велики. Перпендикулярно на стълбището, водещо към витражната апсида, е разположен трансепт с две ниши с изображения на черквите на Рилския и Бачковски манастир.

Иван Пенков проектира стъклописът на западното стълбище в Българската народна банка. Той е съставен от четири отделни композиции с образите на царете Иван Асен, Константин Асен, Иван Александър и Иван Срацимир, положени на два прозореца и разделени от декоративна виеща се колона. Пенков изработва проектите за стъклописи и монументална мозайка “Темида” за Съдебната палата в София. Негово дело са и близките до тях като сюжет стъклописи в Съдебната палата в Русе. В Министерството на правосъдието проектира емблематичния стъклопис “Темида”, който по стилови белези се доближава до мозайката в зала №15 на Съдебната палата в София и до стъклописа от съдебната палата в Русе. Витражът в сградата на Българската легация в Белград, изпълнен по проект на Пенков, представя фигури на птица и лъв. Странично разположените декоративни флорални форми са повлияни от стъклописа в Роженския манастир. Централно е поместено изображение на голям и малък лъв в медальон, идентичен с медальона, открит на хълма Царевец (собственост на НАМ), който е вдъхновил Харалампи Тачев при разработката на Столичния герб.

Дечко Узунов изработва проекти за стъклописите в заседателната зала на Българската народна банка. Те са най-значимата част от украсата на изискания и интериор. Дечко Узунов има предпочитание към изобразяване на живота на селския човек, на трудовата дейност, проявявайки новаторство в изграждането на композициите в стила “родно изкуство”. Обединяваща тема на трите еднакви по размер стъклописа в заседателната зала е “Трудът и стопанския живот на III-то българско царство”. Стъклописът вляво е посветен на плодородието и земеделието, на десния е изразена идеята за индустриалното развитие.

Делото, започнато от Дечко Узунов и Иван Пенков, е продължено от Атанас Кожухаров. В годините между 1940 до 1951 той се посвещава на изследователска работа върху технологията на силикатите и усилено експериментира, постигайки рецептура за смалтовия материал за мозайка. Той е и първият художник, който реализира в български заводски условия свои монументални творби.

Юлиан Райчев е специалист по стъклописа от първата половина на XX век. Съвместно с Гена Живкова-Чолакова, специалист по стъклопис за втората половина на XX век разработват раздел “Стъклопис” за изданието на СБХ: Българско изкуство 120 години. Приложно-декоративно-монументално.

2. Youlian Raytchev, *Le vitrail religieux moderne en Suisse romande (1900-1960)* Iconographie, Composition, Espace liturgique, CUSO – Conférence universitaire de Suisse occidentale 2015 – 2016 (Публикация към дисертационен труд в Университета в Женева).

Резюме: В началото на XX век в протестантска и католическа Европа започват промени, които маркират началото на т.нар. “Ренесанс” или обновяване на религиозното изкуство. В периода на 90-те години на XIX век до 60-те години на XX век църковното изкуство в Романдска Швейцария претърпява серия от промени или т.нар. етапи на модернизация. Тази модернизация засяга не само култовия декор, т.е. изкуството в църковния интериор и неговата функция, но също така критериите за

оценка на видовете религиозното изкуство. След като се освобождава от последиците на Културкампф и “мистико-готическите традиции”, в Романдска Швейцария се създават благоприятни условия за поява на нови стилови тенденции в църковното изкуство, които засягат до голяма степен витражното изкуство. Витражът участва в оформянето на църковния интериор и има за цел да изрази духовната светлина, което е основното определящо начало в религиозното изкуство, за разлика от стила “Сен Сюлпис”, който е изчерпал своя естетически и духовен характер.

Новите художниците-приложници от началото на ХХ век, които се посвещават на витражното църковно изкуство, смятат че е необходимо да се преоткрие контакта с материята и цвета на стъклото, както е било направено през Средновековието. Тяхната страст за нови репрезентации и експериментирание с техниките на витражното изкуство отговаря на естетическите и религиозни потребности на новата епоха. Появява се витражът в техниката стъклобетон през 30-те години на ХХ век благодарение на експериментите на френските художници Жан Годан, Франсоа Декоршмон и Огюст Лаборе, но също така и Морис Дени, който разработва витражите за църквата в Ренси, близо до Париж и дело на арх. Огюст Пере.

Религиозният модерен витраж в Романдска Швейцария е слабо изследвано явление на приложното изкуство. Изследванията в областта на стилистичните и иконографски тенденции, техники на изпълнение и разпространение на витражите на територията на Романдска Швейцария са слабо застъпени в наличната литература.

В изследването се изтъква влиянието на “Групата на Св. Лука и Св. Морис”, “Екол дьо Савиес”, “Екол дьо Паки”, “Академи Жулиен”, прерафаелитите в Англия, Назарейското движение в Германия и др.

Възникването и разпространението на т.нар. модерен швейцарски стил в областта фигуралната композиция в религиозния витраж е част от европейското движение за обновяване на религиозното изкуство и реакция на младите художници срещу овехтелите академизъм и неоготиката на добилият названието стил “Сен Сюлпис”, който в повечето случаи е дело на занаятчии, копиращи готови шаблони. Декоративният характер на неоготическата орнаментика при “Сен Сюлпис”, в съчетание със скованите академични изображения на светци и библейски сюжети не позволява на художника да разгърне своя творчески гений. Първи признаци на разчупване на старата традиция са витражите на полския художник Йозеф Мехофер в Катедралата “Сен Никола” във Фрибург от и витражите на английския художник Клемент Хийтън в Червената църква в Ньо Шател. Художникът-витражист Александър Сингрия, който е вдъхновител на “Групата на Св. Лука и Св. Морис” се повлиява до известна степен от Мехофер, но най-вече от фовизма, кубизма и различни по характер символистични сюжети. Неговото творчество, но също така и публикациите му вдъхновяват няколко поколения художници-витражисти, сред които Жан-Анри Демол с витражите в храма “Сен Жерве” в Женева, Александър Мере, Марсел Понсе с витражите в църквата “Сен Морис” във Вейриер, Едмонд Бил, Ернст Биелер, Луи Ривие, Йожен Дюнан с витражите в църквата “Сен Жозеф” в Женева, Жак Уазем с витражите в Английската църква в Женева, Албер Шаваз с витражите в църквата “Льо Крист Роа” в Женева, Албер Януариус ди Декарли с витражите в църквата “Сен Жорж” в Ерманс, Пол Моние с витражите в църквата “Сен Бернар” в Женева, Алис Басет, Теодор Стравински, който е син на композитора Игор Стравински с витражите в църквата “Света Тереза” в Женева, Ясек Стриженски и Жан-Едуард де Кастела с витражите в “Св. Тереза”, Ерик дьо Сосюр-Тезе с витражите в църквата “Сен Иполит” и др.

3. Юлиан Райчев, Кирил Гюлеметов – Монография, в процес на разработка, предстои публикация.

Резюме: Кирил Гюлеметов е роден на 9 януари 1938 година. През 1965 г. завършва националната Художествената академия, специалност илюстрация и графика при проф. Веселин Стайков. През същата година е поканен да работи в Центъра за промишлена естетика, където разработва проекти за промишлени предмети и приложна графика. Разработва приложна графика в памет на българските летци Димитър Списаревски и Христо Топракчиев, но също така за Дирекцията по пожарна безопасност – 125 години противопожарно дело, за Александровска болница, по случай 90 години от смъртта на Лев Толстой 1828-1910, за изложба в Белгия, два проекта за пощенски марки и др.

От 1966 г. работи в художествената редакция на издателство “Български писател”. Оформя изданията: Константин Константинов. Празници, Българ. Писател, 1969; Христо Черняев. Далечни Гари, Българ. Писател, 1979; Иван Тренев. Лека нощ на шуреца, Българ. Писател, 1987; Иван Тренев. Небе от светулки, Отечество, София, 1987; Добри Жотев. За вас деца невинни, Нар. Младеж, 1986; Борис Делчев. Избрани статии, Българ. Писател, 1969; Алън Маршал. Мога да прескачам локви, изд. Отечество, 1981; Джубран Халил Джубран. И загорява красотата, Нар. Култура, София, 1983; Мана Парпулова. Славейче, Българ. Писател, 1964; Дора Габе. От слон до мравка, Нар. Култура, София, 1965; Дончо Цончев. Случки в двора, край гората, из въздуха и под водата, Отечество, София, 1979; Кирил Торомански. Лулило, изд. БЗНС, 1985; Коста Керемидчиев. Босоногото, Нар. Младеж, 1983; Георги струмски. Портрети на момичета и момчета, Българ. Писател, 1983; Крум Григоров. Овчарска рапсодия, Българ. Писател, 1982 и др.

От 1966 г. Кирил Гюлеметов редовно участва в Общите художествени изложби предимно с графика и илюстрация. Взима участие в Международното биенале на графиката във Варна. Сътрудничи като илюстратор и оформител на книги за деца в различни издателства. Носител е на награди за художествено оформление и илюстрация. Оформил и илюстрирал е повече от 85 книги за деца и възрастни.

От 1986 г. завежда Графичен отдел в Софийския градска художествена галерия. През 1990 е хоноруван преподавател в Училище за приложни изкуства – София. От 1993 Кирил Гюлеметов е редовен преподавател в Средно художествено училище за изящни изкуства “Илия Петров” София.

На 12 юни 2004 г. прекъсва жизнения му път в София.